

แบบข้อเสนอโครงการวิจัย ทุนสถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์

ตอนที่ 1 บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

ชื่อโครงการ: สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับ high-cost users ภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติในประเทศไทย

ระยะเวลาดำเนินการ: 1 ปี

ชื่อ-สกุล ผู้วิจัย และสังกัด:

1) นางสาวกษิณีกร ภูมิฉายวงศ์	โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ
2) ผศ. ดร. ทพญ.ปิยดา แก้วเขียว	คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล และ โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ
3) นายธนายุทธ เศรษฐวิไล	โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ
4) ดร. นพ.ยศ ตีระวัฒนานนท์	โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ
5) รศ. ดร.วรรณฤดี อิศรานุวัฒน์ชัย	โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ

บทคัดย่อ

ปัจจุบันอัตราส่วนของค่าใช้จ่ายทางด้านสุขภาพ (health expenditure) ต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมของประเทศไทยอยู่ที่ประมาณ ร้อยละ 5 และยังมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ เนื่องจากการอุบัติขึ้นของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 ที่ส่งผลกระทบต่อระบบให้บริการสาธารณสุข ภาคเศรษฐกิจและสังคม ทำให้ภาครัฐต้องทุ่มทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดเข้ากับระบบสาธารณสุขเพื่อให้มั่นใจได้ว่าประชาชนทุกคนจะสามารถเข้าถึงบริการทางสาธารณสุขได้ตามความจำเป็นและทันเวลาที่ ดังนั้น การยกระดับประสิทธิภาพของระบบสาธารณสุขจึงมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง การศึกษาและทำความเข้าใจกลุ่มผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายสูง (high-cost users (HCUs)) ภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าจะช่วยให้ผู้กำหนดนโยบายสามารถวางแผนการบริหารการคลังสุขภาพและช่วยให้ผู้ให้บริการในระบบสาธารณสุขสามารถวางแผนในการจัดสรรทรัพยากรสำหรับผู้ป่วยอันมีอยู่อย่างจำกัดได้ล่วงหน้าและมีประสิทธิภาพมากขึ้น

การศึกษานี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมีย้อนหลัง (retrospective secondary data analysis) โดยใช้ฐานข้อมูลที่ไม่ระบุตัวตนของเจ้าของข้อมูลภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (UCS) ระหว่าง พ.ศ. 2559 – 2566 เพื่อตอบวัตถุประสงค์หลักของการศึกษา 4 ข้อ กล่าวคือ 1) เพื่อศึกษาลักษณะของกลุ่ม HCUs 2) เพื่อศึกษาแนวโน้มและรูปแบบของการจัดสรรทรัพยากรและค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพของกลุ่ม HCUs 3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเป็นผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายสูง (HCUs) และ 4) เพื่อเปรียบเทียบลักษณะของผู้ป่วย HCUs ภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้าระหว่างภายใต้สิทธิสวัสดิการการรักษาพยาบาลของ

ข้าราชการ (CSMBS) สิทธิหลักประกันสังคม (SSS) และสิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (UCS) (ในกรณีที่สามารถขอข้อมูลได้ครบทั้ง 3 กองทุน)

คำหลักของโครงการวิจัย (keywords) 3-5 คำ เป็นภาษาอังกฤษ

high-cost users, healthcare expenditure, healthcare cost, health economics, big data

ตอนที่ 2 ข้อเสนอโครงการวิจัยฉบับเต็ม

1. ชื่อโครงการ สร้างความเข้าใจเกี่ยวกับ high-cost users ภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติในประเทศไทย

2. ความสำคัญและที่มาของหัวข้อวิจัย

หลักการและเหตุผล

นับตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2562 จนถึงปัจจุบัน โลกได้เผชิญกับวิกฤตการแพร่ระบาดของโรคติดเชื้อไวรัสโคโรนา 2019 หรือ โควิด-19 ที่มีจุดเริ่มต้นมาจากเมืองอู่ฮั่น มณฑลหูเป่ย์ ประเทศจีน จากรายงานขององค์การอนามัยโลก (World Health Organization (WHO)) (1) พบว่า ปัจจุบัน (ณ วันที่ 28 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2566) มีผู้ติดเชื้อโควิด-19 ทั่วโลกกว่า 750 ล้านคน และมีผู้เสียชีวิตจากการติดเชื้อโควิด-19 กว่า 6.8 ล้านคน และถึงแม้ว่าสถานการณ์การแพร่ระบาดในปัจจุบันจะดีขึ้นกว่าอดีตที่ผ่านมาเนื่องจากหลายปัจจัย อาทิ มีการคิดค้นและมีการฉีดวัคซีนเพื่อสร้างภูมิคุ้มกันโรคในมนุษย์ การเกิดภูมิคุ้มกันหมู่ การกลายพันธุ์ของเชื้อไวรัสที่แม้ว่าจะแพร่กระจายง่ายขึ้นแต่มีความรุนแรงของโรคลดลง รวมถึงการปรับตัวของระบบให้บริการสาธารณสุขที่ต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้สามารถรับมือกับสถานการณ์การระบาดของโรคในช่วงนั้น ๆ ได้ แต่การแพร่ระบาดของโรคโควิด-19 นั้นยังคงส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อม และสังคมอย่างต่อเนื่อง อาทิ การเกิดภาวะว่างงาน และการลดลงของกิจกรรมทางเศรษฐกิจและสังคม ยิ่งไปกว่านั้นยังส่งผลกระทบโดยตรงต่อการให้บริการในระบบสาธารณสุขทั่วโลก เช่น การเข้าถึงและการใช้บริการในสถานพยาบาล การจัดสรรทรัพยากรทางการแพทย์ที่มีอยู่อย่างจำกัด และการจัดสรรงบประมาณทางสาธารณสุข ซึ่งในประเทศไทยพบว่าในช่วงระหว่างปีพ.ศ. 2563 – 2565 มีการใช้งบประมาณทางสาธารณสุขเพื่อรับมือกับการระบาดของโรคโควิด-19 กว่า 4.4 แสนล้านบาท โดยค่าใช้จ่ายที่มีสัดส่วนสูงสุด 3 อันดับแรก ได้แก่ ค่าบริการทางสุขภาพ 2.6 แสนล้านบาท ค่าบริหารจัดการวัคซีนและค่าชดเชยหรือเยียวยาผลกระทบ 5.7 หมื่นล้านบาทและ 7.7 หมื่นล้านบาทตามลำดับ (2) และถึงแม้ว่าจะมีการทุ่มงบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัดเพื่อให้ระบบสาธารณสุขสามารถตอบสนองต่อภาวะวิกฤติได้ แต่วิธีการดังกล่าวนี้ไม่มีความยั่งยืนและอาจทำให้ระบบสาธารณสุขตอบสนองต่อวิกฤติได้ไม่ทันเวลาที่ ดังนั้น เพื่อที่จะได้สามารถรองรับสถานการณ์หรือวิกฤตการการแพร่ระบาดของโรคอุบัติใหม่ในอนาคตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทันเวลาที่ และมีความยั่งยืน การยกระดับประสิทธิภาพของระบบสาธารณสุขจึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก

การยกระดับประสิทธิภาพของระบบสาธารณสุขเพื่อให้สามารถตอบสนองต่อสถานการณ์หรือวิกฤตการณ์ต่าง ๆ ในแง่ของงานศึกษาวิจัยนั้นสามารถทำได้หลากหลายวิธี อาทิ 1) การตรวจสอบและดูแลให้มั่นใจว่าประชาชนทุกคนสามารถเข้าถึงการบริการทางสาธารณสุขที่เหมาะสมและจำเป็นได้โดยเร็วที่สุด เช่น การ

สนับสนุนให้มีการศึกษาการพัฒนาชุดสิทธิประโยชน์ภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เพื่อให้มั่นใจว่าประชาชนจะมีสิทธิในการเข้าถึงการรักษาขั้นพื้นฐานที่จำเป็นและเหมาะสมได้ครอบคลุมมากขึ้น เนื่องจากกระบวนการคัดเลือกชุดสิทธิประโยชน์ดังกล่าวนั้นตั้งอยู่บนกระบวนการที่เป็นระบบ มีความโปร่งใส และใช้หลักฐานทางวิชาการในการตัดสินใจเป็นหลัก 2) การศึกษาเพื่อลดภาระงานของระบบสาธารณสุข เช่น การสนับสนุนให้มีการศึกษาถึงแนวทางส่งเสริมและป้องกันการเกิดโรคต่าง ๆ (prevention and protection) เพื่อเป็นการลดจำนวนผู้ป่วยและภาระงานในระบบสาธารณสุข หรือการศึกษาทบทวนการให้บริการในปัจจุบันของระบบสาธารณสุข อาทิ การศึกษาหัตถการที่มีคุณค่าน้อย (low-value care) กล่าวคือ หัตถการที่ก่อให้เกิดประโยชน์น้อยหรือไม่ก่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ป่วยเมื่อเทียบกับค่าใช้จ่าย ซึ่งจะช่วยให้ผู้ให้บริการทางการแพทย์สามารถทบทวนและลดการทำหัตถการโดยไม่จำเป็นลง ซึ่งนอกจากจะเป็นการลดภาระงานในระบบแล้วยังเป็นแนวทางในการลดภาระทางค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพของประเทศอีกด้วย อีกหนึ่งวิธีการคือ การศึกษาเพื่อระบุและทำความเข้าใจถึงลักษณะกลุ่มประชาชนหรือผู้ป่วยที่มีความต้องการใช้บริการด้านสุขภาพมากที่สุด หรือก็คือกลุ่มผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายสูง (high-cost users (HCUs))

การทำความเข้าใจถึงกลุ่มผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายสูง (HCUs) จะช่วยให้ผู้ให้บริการในระบบสาธารณสุขสามารถวางแผนในการจัดสรรทรัพยากรสำหรับผู้ป่วยอันมีอยู่อย่างจำกัดได้ล่วงหน้าและมีประสิทธิภาพมากขึ้น นอกจากนี้ ยังช่วยในการจัดลำดับความสำคัญของมาตรการป้องกันปัญหาสุขภาพที่ก่อให้เกิดค่าใช้จ่ายสูงซึ่งทั้งหมดนี้จะเป็นอีกหนึ่งหนทางที่ช่วยเพิ่มความเข้มแข็งให้กับระบบการคลังสุขภาพและระบบสาธารณสุขของประเทศได้ ที่ผ่านมา งานศึกษาในประเทศไทยพบว่า ค่าใช้จ่ายสำหรับการดูแลผู้ป่วยภายใต้สิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (Universal Coverage Scheme (UCS)) ระหว่างปีพ.ศ. 2557 – 2562 กว่าร้อยละ 50 เกิดจากผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายสูงสุดซึ่งเป็นสัดส่วนร้อยละ 5 ของผู้ป่วยทั้งหมด (3) งานศึกษาชิ้นนี้เป็นหลักฐานที่สนับสนุนว่า ประเทศไทยกำลังเผชิญกับปรากฏการณ์ผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายสูง (high-cost users phenomenon) นอกจากนี้ยังกล่าวถึงลักษณะเด่นหรือลักษณะทำนายนของผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายสูง ซึ่งข้อมูลตรงนี้เองที่จะสามารถนำไปช่วยสนับสนุนในการวางแผนการจัดสรรทรัพยากรทางการแพทย์ หรือเป็นอีกหนึ่งวิธีการที่จะสามารถช่วยยกระดับประสิทธิภาพของระบบให้บริการสาธารณสุข ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยยังไม่พบงานศึกษาในประเทศนี้ HCUs ภายใต้สิทธิสวัสดิการการรักษาพยาบาลของข้าราชการ (Civil Servant Medical Benefit Scheme (CSMBS)) และสิทธิประกันสังคม (Social Security Scheme (SSS)) ซึ่งเป็นอีก 2 สิทธิประกันสุขภาพหลักของประเทศไทย ดังนั้น คณะผู้วิจัยจึงเห็นว่านี่เป็นโอกาสอันสมควรที่จะทำการต่อยอดจากการศึกษาที่ผ่านมาเพื่อทำความเข้าใจกลุ่มผู้ป่วยที่ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายสูงภายใต้ 3 สิทธิประกันสุขภาพหลักของประเทศไทย ซึ่งครอบคลุมช่วงเวลา new normal หลังจากการระบาดของโรคโควิด-19 เพื่อให้สามารถเห็น

ภาพรวมและเพิ่มความเข้าใจต่อความต้องการใช้บริการระบบสาธารณสุขของประเทศได้อย่างครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ผลการศึกษาของโครงการวิจัยนี้จะเป็นข้อมูลที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในเชิงนโยบายเพื่อสนับสนุนการบริหารการคลังสุขภาพ การยกระดับประสิทธิภาพในการให้บริการ เสริมสร้างความเข้มแข็งและลดความเหลื่อมล้ำในการให้บริการสาธารณสุขของประเทศไทยได้อย่างยั่งยืนต่อไป

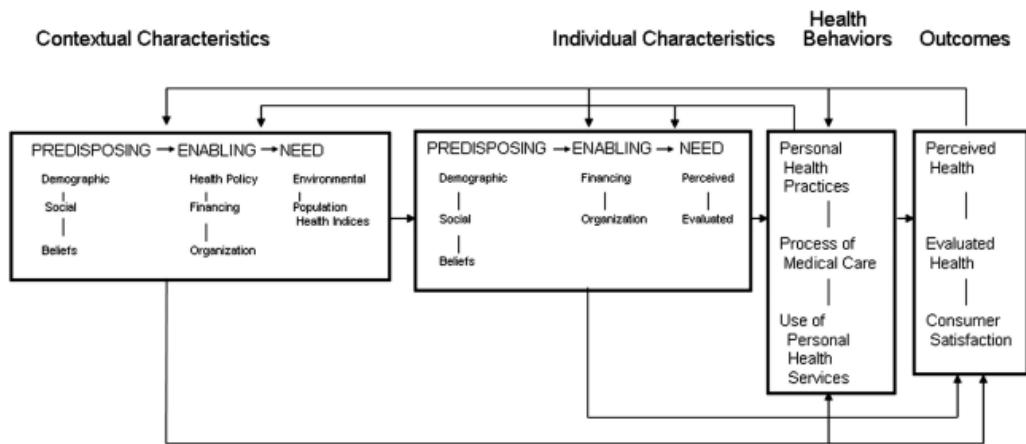
3. การสำรวจผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้องและอ้างอิง

3.1 งานวิจัยเกี่ยวกับการใช้บริการด้านสุขภาพ

พฤติกรรมการใช้บริการทางสุขภาพในแต่ละบุคคลนั้นเกิดจากปัจจัยที่หลากหลายและแตกต่างกัน ซึ่งสามารถอธิบายได้ด้วยหลายทฤษฎีและแบบจำลองต่าง ๆ หนึ่งในนั้นคือ แบบจำลองพฤติกรรมการใช้บริการสุขภาพของแอนเดอร์เซน (Andersen behavioral model of health service use) (4) ที่ถูกพัฒนามาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ปีค.ศ. 1968 และยังคงเป็นที่นิยมใช้อย่างแพร่หลายในสายงานการวิจัยและการพัฒนานโยบาย แบบจำลองของแอนเดอร์เซนมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อศึกษาหรือตรวจสอบพฤติกรรมการใช้บริการสุขภาพของบุคคล เนื่องจากแบบจำลองมีการพิจารณาทั้งคุณลักษณะของประชากรร่วมกับลักษณะสภาพแวดล้อม กล่าวคือ แบบจำลองนี้แสดงให้เห็นถึงหลากหลายปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการใช้บริการสุขภาพ ไม่ว่าจะเป็นปัจจัยระดับบุคคลหรือปัจจัยด้านบริบท เช่น อายุ เพศ สถานะทางสังคม ระดับการศึกษา รวมถึงประเภทของประกันสุขภาพ และค่ารักษาพยาบาล แบบจำลองของแอนเดอร์เซนนอกจากจะมุ่งเน้นไปยังการศึกษาพฤติกรรมของผู้ใช้บริการ แต่ยังคงพิจารณาถึงความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยรอบด้านที่สามารถส่งผลต่อพฤติกรรมการใช้บริการสุขภาพ ดังนั้น การอ้างอิงถึงแบบจำลองของแอนเดอร์เซนจะสามารถสะท้อนให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมการใช้บริการสุขภาพและปัจจัยทางตรงและทางอ้อมทั้งในระดับบุคคลหรือระดับกลุ่มประชากร (รายละเอียดเพิ่มเติมในหัวข้อ 5.1 กรอบแนวคิดการวิจัย)

เมื่อพิจารณาแบบจำลองพฤติกรรมการใช้บริการสุขภาพของแอนเดอร์เซน (ภาพที่ 1) จะเห็นได้ว่าประเภทของระบบประกันสุขภาพมีบทบาทและส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมการใช้บริการสุขภาพของผู้ใช้บริการ โดยในประเทศที่มีความหลากหลายของระบบประกันสุขภาพ ซึ่งแต่ละระบบนั้นมีความครอบคลุมของสิทธิประโยชน์ในการรักษาที่แตกต่างกันจะพบว่า ปัจจัยเรื่องความครอบคลุมประเภทการรักษาพยาบาลนี้สามารถส่งผลให้ผู้ใช้บริการไปใช้บริการมากกว่ากลุ่มที่ไม่มีระบบประกันสุขภาพหรือกลุ่มที่สิทธิประโยชน์ในการรักษามีความครอบคลุมน้อยกว่าได้ (5) และจากการทบทวนวรรณกรรมในการศึกษาที่ผ่านมาของต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศจีน (6-8) และเกาหลีใต้ (8) ยังช่วยสนับสนุนว่า ความแตกต่างระหว่างสิทธิประโยชน์ของต่างระบบหลักประกันสุขภาพสามารถส่งผลกระทบต่อพฤติกรรมใช้บริการทางสุขภาพ ซึ่งประเทศไทยนั้นมี

บริบทที่คล้ายคลึงกับทั้งสองประเทศ เนื่องจากมีระบบประกันสุขภาพหลักจำนวน 3 รูปแบบ ที่มีสิทธิประโยชน์ที่มีความครอบคลุมการรักษาที่แตกต่างกัน (9, 10)

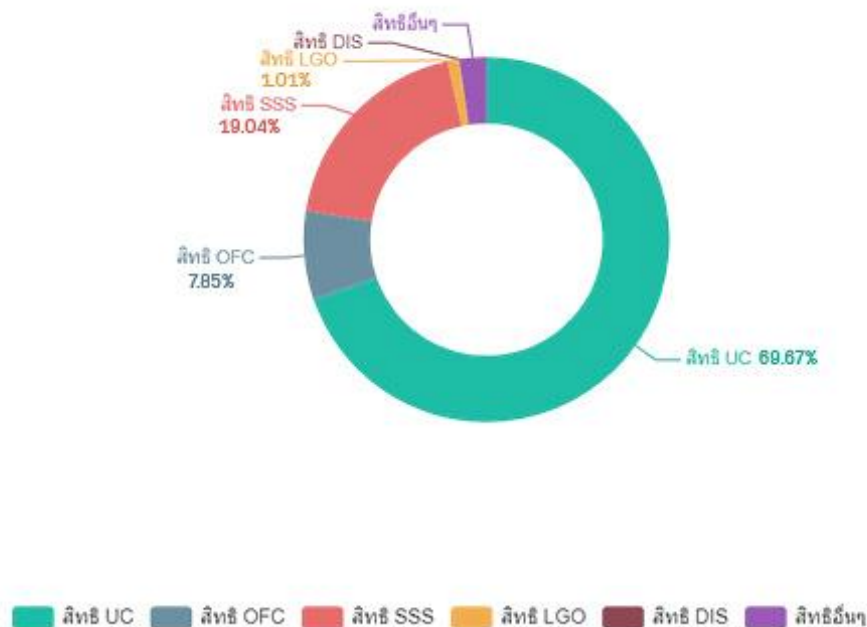

ภาพที่ 1: แบบจำลองพฤติกรรมกรรมการใช้บริการสุขภาพของแอนเดอร์เซน (4)

3.2 ความแตกต่างของระบบสวัสดิการรักษายาบาลในประเทศไทย

ปัจจุบันประเทศไทยมีระบบสวัสดิการรักษายาบาลหลักอยู่ 3 ระบบภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ได้แก่ ระบบสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการ (CSMBS) ระบบประกันสังคม (SSS) และระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (UCS) โดยแต่ละระบบนั้นมีประชากรผู้ลงทะเบียนคิดเป็น ร้อยละ 7, 13 และ 80 ตามลำดับ (11) (ภาพที่ 2) ซึ่งแต่ละระบบมีความแตกต่างกันระหว่างสวัสดิการรักษายาบาล (12-14) (ตารางที่ 1) ส่งผลให้ผู้ถือสิทธิในทั้ง 3 กองทุนสุขภาพได้รับการบริการทางการแพทย์ที่แตกต่างกัน (15) โดยข้าราชการสามารถรับการรักษาพยาบาลบางประเภทที่ครอบคลุมมากกว่าผู้ประกันตน (ประกันสังคม) และผู้ใช้สิทธิบัตรทอง (ประกันสุขภาพแห่งชาติ) โดยการจ่ายค่ารักษายาบาลผู้ป่วยนอกภายใต้ระบบสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการจะจ่ายชดเชยตามอัตราที่หน่วยบริการเรียกเก็บ (fee-for-service) ซึ่งเป็นรูปแบบการเบิกจ่ายปลายเปิด ขณะอีกสองสิทธิใช้รูปแบบการจ่ายปลายปิดแบบเหมาจ่ายรายหัวต่อจำนวนประชากรที่ดูแล (capitation) สำหรับการรักษายาบาลผู้ป่วยนอก และถึงแม้ว่าทั้ง 3 สิทธิหลักประกันจะใช้เกณฑ์กลุ่มวินิจฉัยโรคร่วม (DRGs) ในการเบิกจ่ายค่ารักษาผู้ป่วยเหมือนกัน (16) แต่อัตราการเบิกจ่ายนั้นมีความแตกต่างกัน (17) โดยสิทธิสวัสดิการข้าราชการมีการคำนวณการเบิกจ่ายตามอัตราพื้นฐาน (base rate) จากข้อมูลของโรงพยาบาลซึ่งมีการกำหนดอัตราตามกลุ่มโรงพยาบาล ระบบประกันสังคมกำหนดอัตราการเบิกจ่ายตามกรณีการรักษาโรคที่มีค่าใช้จ่ายสูงโดยใช้น้ำหนักสัมพัทธ์ที่ปรับตามวันนอน (Adjusted Relative Weight (AdjRW)) มากกว่าหรือเท่ากับ 2 ตามมติบริหารกองทุน ในขณะที่ ระบบประกันสุขภาพแห่งชาติจะประกันการจ่ายต่อ AdjRW ตามพื้นที่การให้บริการ (18-21)

นอกจากนี้ ระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาตินั้นยังมีการบริหารจัดการเฉพาะโรคและสิทธิประโยชน์ทางการแพทย์ที่เพิ่มขึ้นอีกด้วย (15) สำหรับค่ารักษาพยาบาลของกลุ่มผู้ใช้สิทธิข้าราชการนั้นยังคงมีการศึกษาเพื่อประเมินค่าใช้จ่ายระหว่างปีพ.ศ. 2558 – 2588 ประเภทผู้ป่วยในที่มีรายการค่าห้องและค่ายาพบว่าอาจสูงถึง 4.6 แสนล้านบาท (22) อย่างไรก็ตาม ยังไม่พบการศึกษาเกี่ยวกับลักษณะกลุ่มผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายสูง (HCUs) ในกลุ่มผู้มีสิทธิรักษาพยาบาลข้าราชการและสิทธิประกันสังคมในประเทศไทย ซึ่งผลการศึกษาดังกล่าวอาจจะสามารถทำให้เห็นแนวโน้มของการใช้บริการค่าใช้จ่ายสูงในแต่ละสิทธิหลักประกัน ซึ่งจะมีประโยชน์ต่อการบริหารจัดการรวมถึงการเพิ่มเติมสิทธิประโยชน์ที่ครอบคลุมการส่งเสริมป้องกันเพื่อไม่ให้เกิดภาวะสุขภาพที่ทำให้เกิดการรักษาพยาบาลที่ค่าใช้จ่ายสูงต่อไปในประชากรไทยภายใต้ทุกสิทธิหลักประกัน

ภาพที่ 2 จำนวนประชากรจำแนกตามสิทธิการรักษาพยาบาล (สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ , กุมภาพันธ์ 2566) (11); สิทธิ UC: สิทธิประกันสุขภาพแห่งชาติ, SSS: ประกันสังคม, OFC: ข้าราชการ/รัฐวิสาหกิจ, LGO: สวัสดิการพนักงานส่วนท้องถิ่น, DIS: ผู้ประกันตนคนพิการฯ

ตารางที่ 1 เปรียบเทียบสิทธิประโยชน์ทางการแพทย์ระหว่างระบบประกันสุขภาพในประเทศไทย (15, 18, 21, 23)

ตัวอย่างสิทธิประโยชน์ทางการแพทย์	ระบบสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการ (CSMBS)	ระบบประกันสังคม (SSS)	ระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า (UCS)
การล้างไตผ่านช่องท้องด้วยเครื่องอัตโนมัติ (Automated Peritoneal Dialysis: APD)	คุ้มครอง เบิกได้ตามจริง	- ไม่คุ้มครองผู้ป่วยที่ไม่ใช่ระยะสุดท้าย - หากเป็นผู้ป่วยไตวายเรื้อรังระยะสุดท้าย คุ้มครองการล้างช่องท้องด้วยน้ำยาอย่างถาวร ไม่เกิน 20,000 บาทต่อเดือน	คุ้มครอง
การตรวจยีนแพ้ยา	คุ้มครองการตรวจยีนแพ้ยา	ไม่คุ้มครอง	คุ้มครองการตรวจยีนแพ้ยา HLA-B*1502 ก่อนรักษาด้วยยา Carbamazepine
การผ่าตัดปลูกถ่ายและการเปลี่ยนอวัยวะ	คุ้มครอง รวมถึงคุ้มครองค่าจัดเก็บ เตรียม ผ่าตัดและรักษาคุณภาพของอวัยวะ	- คุ้มครองการปลูกถ่ายอวัยวะมากกว่า 1 อวัยวะไปพร้อมกัน - ไม่จำกัดจำนวนรายผู้ป่วยต่อปี - ปลูกถ่ายไขกระดูก วงเงิน 750,000 บาท - เปลี่ยนกระจกตา วงเงิน 25,000 บาท	คุ้มครองการปลูกถ่ายตับในเด็กอายุไม่เกิน 18 ปี และการปลูกถ่ายหัวใจ จ่ายแบบตามราคาที่กำหนด (fee schedule) (24, 25) (2565)
ค่ายา	เบิกได้ไม่เกินใบเสร็จรับเงินที่ระบุว่าเป็น “ค่ายาที่เบิกได้” หรือ “ค่ายาในบัญชียาหลัก” หรือ “ค่ายานอกบัญชียา” ในกรณี	- เข้าถึงยารายอย่างน้อยตามที่ประกาศในบัญชียาหลัก	- เข้าถึงยารายอย่างน้อยตามที่ประกาศในบัญชียาหลัก

ตัวอย่างสิทธิประโยชน์ทางการแพทย์	ระบบสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการ (CSMBS)	ระบบประกันสังคม (SSS)	ระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า (UCS)
	สถานพยาบาลออกหนังสือรับรองว่าจำเป็นต้องใช้ยานั้น	- ยานอกบัญชียาหลักอยู่ในดุลยพินิจและเป็นภาระค่าใช้จ่ายของสถานบริการ โดยไม่จำเป็นต้องรอให้ยาตัวนั้นได้รับการประกาศในราชกิจจานุเบกษาว่าเป็นยาในบัญชียาหลัก เพียงแต่อนุกรรมการพัฒนายาบัญชียาหลักมีมติให้ถือว่ามียาสิทธิ	- ยานอกบัญชียาหลักอยู่ในดุลยพินิจและเป็นภาระค่าใช้จ่ายของสถานบริการ
ค่ารักษายาบาล (ค่าห้องค่าอาหาร) กรณีผู้ป่วยใน	- ผู้ป่วยใน เติงสามัญเบิกค่าห้องและค่าอาหารได้ไม่เกิน 400 บาทต่อวัน ไม่จำกัดจำนวนวัน - ห้องพิเศษ เบิกค่าห้องและค่าอาหาร ไม่เกิน 1,000 บาทต่อวัน ไม่เกิน 13 วัน ยกเว้นคณะกรรมการการแพทย์รับรอง	ค่าห้องและค่าอาหารไม่เกิน 700 บาท/วัน	ผู้ป่วยใน เบิกค่าห้องและค่าอาหารไม่เกิน 700 บาท/วัน
ผู้ป่วยที่ป่วยระยะสุดท้ายของโรค (palliative care)	คุ้มครอง รวมถึงในกรณีผู้ป่วยไม่สามารถแสดงตนที่สถานบริการได้	ไม่คุ้มครอง	คุ้มครอง เมื่อได้รับการวินิจฉัยและผ่านการ admitted แล้วตาม guideline ของกรมการแพทย์ (มีระบบการยืนยันตัวตนเมื่อเยี่ยม

ตัวอย่างสิทธิประโยชน์ทางการแพทย์	ระบบสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการ (CSMBS)	ระบบประกันสังคม (SSS)	ระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า (UCS)
			บ้าน): ตามระยะเวลาที่ดูแลผู้ป่วย + ค่ายา opioid
บริการโรคมะเร็ง	<p>คุ้มครอง โดยครอบคลุมการรักษาพยาบาลให้กับข้าราชการและบุคคลในครอบครัว ได้แก่ บิดา มารดา คู่สมรส และบุตรที่ถูกต้องตามกฎหมาย เมื่อเจ็บป่วยสามารถเข้ารับบริการรักษาพยาบาลได้ที่โรงพยาบาลของรัฐ</p>	<p>- คุ้มครองมะเร็ง 20 ชนิด โดยจ่ายค่ารักษาพยาบาลเท่าที่จ่ายตามจริงตามความจำเป็น ณ สถานพยาบาลที่เลือกไว้ โดยไม่จำกัดวงเงินค่าใช้จ่ายและจำนวนครั้ง (ยกเว้น การฉายาที่อยู่นอกบัญชีหลัก)</p> <p>- หากมีความจำเป็นที่ต้องให้การรักษาด้วยยาโรคมะเร็ง เคมีบำบัด และรังสีรักษา ให้สามารถเบิกค่ารักษาพยาบาลเท่าที่จ่ายจริงตามความจำเป็น แต่ไม่เกิน 50,000 บาทต่อรายต่อปี</p>	<p>- คุ้มครอง โดยครอบคลุมตั้งแต่การตรวจวินิจฉัยโรคมะเร็ง การรักษาด้วยเคมีบำบัด และรังสีรักษา การรักษาภาวะแทรกซ้อนที่เกิดจากโรคมะเร็งและจากการรักษา รวมถึงการตรวจติดตามผลการรักษา</p> <p>- รับบริการได้ทุกสถานพยาบาลของรัฐที่มีศักยภาพ</p>
บริการส่งต่อ (refer) ที่มีศักยภาพ	<p>- เบิกในอัตราเหมาจ่าย (ค่ารักษาค่าบริการในรถฉุกเฉิน) อัตรา 500 บาท/ครั้ง</p> <p>- จ่ายตามระยะทาง (คิดตามระยะทางไป-กลับ) ในอัตรา 4 บาท/กิโลเมตร</p>	<p>- เบิกค่ารถพยาบาล/เรือพยาบาล ได้ 500 บาท</p> <p>- เบิกรถรับจ้างส่วนบุคคล ได้ 300 บาท</p> <p>ไม่คุ้มครองทางอากาศยาน</p>	<p>- เบิกในอัตราเหมาจ่าย (ค่ารักษาค่าบริการในรถฉุกเฉิน) อัตรา 500 บาท/ครั้ง</p>

ตัวอย่างสิทธิประโยชน์ทาง การแพทย์	ระบบสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการ (CSMBS)	ระบบประกันสังคม (SSS)	ระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า (UCS)
			<ul style="list-style-type: none"> - จ่ายตามระยะทาง (คิดตามระยะทางไป-กลับ) ในอัตรา 4 บาท/กิโลเมตร - ค่าเรืออัตราจ่ายสูงสุดไม่เกิน 35,000 บาท - ค่าเฮลิคอปเตอร์ จ่ายสูงสุดไม่เกิน 160,000 บาท/ครั้ง

ที่มา: Suksamai K, Dhebpanya P, Sangrugs N. Disparity of 3 Health Insurance Schemes. Journal of Graduate MCU Khonkaen campus. 2019;6(2):16.; กรมบัญชีกลาง. คู่มือสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการ. In: กรมบัญชีกลาง, editor. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการคลัง; 2012.; สุดแดน ด. การบริหารกองทุนหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ปีงบประมาณ 2566. In: กองเศรษฐกิจสุขภาพและหลักประกันสุขภาพ, editor. นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข; 2022. สำนักงานประกันสังคม. ประกาศคณะกรรมการการแพทย์ตามพระราชบัญญัติประกันสังคม. สำนักงานประกันสังคม; 2020. จาดสอน ม. Actuarial valuation of Thai civil servant medical benefit scheme (CSMBS) in the next 30 years: National Institute of Development Administration; 2018.; Pokpermdee P PK. Comparative management and benefit packages between social security scheme and universal coverage scheme in 2020. Journal of Health Systems Research. 2020;14(1):17.; ชาญวีรกุล อ. ประกาศคณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เรื่อง ประเภทและขอบเขตของบริการสาธารณสุข. 2022. p. 46. (15, 18, 20, 23, 25)

3.3 การใช้ข้อมูลขนาดใหญ่ (big data) ในประเทศไทย

ข้อมูลขนาดใหญ่ (big data) สามารถนำมาใช้สนับสนุนการพัฒนาและปรับปรุงนโยบายด้านสาธารณสุขของประเทศไทยได้ ปัจจุบันโครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ (HITAP) ได้ดำเนินโครงการวิจัยที่มีการนำข้อมูลขนาดใหญ่จากฐานข้อมูลของสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) มาใช้ในหลายงานศึกษา อาทิ 1) โครงการกระบวนการพัฒนาชุดสิทธิประโยชน์หรือ UCBP ซึ่งเป็นกระบวนการในการคัดเลือกสิทธิประโยชน์ใหม่ ๆ เข้าในชุดสิทธิประโยชน์หลักประกันสุขภาพแห่งชาติ หรือเพิ่มการเข้าถึงชุดสิทธิประโยชน์ที่มีอยู่แล้ว กระบวนการนี้เปิดโอกาสให้ทุกภาคส่วนของสังคม อันได้แก่ ผู้กำหนดนโยบาย บุคลากรทางการแพทย์และสาธารณสุข นักวิชาการ รวมถึงภาคประชาสังคม ประชาชนทั่วไปมีส่วนร่วมในการเสนอสิทธิประโยชน์ใหม่ ๆ เพื่อให้ได้ชุดสิทธิประโยชน์ที่สอดคล้องกับความต้องการของทุกภาคส่วนของสังคมอย่างแท้จริง โดยปัจจุบันมีผลจากงานวิจัยที่ได้รับพิจารณาให้บรรจุเป็นชุดสิทธิประโยชน์แล้ว ได้แก่ บริการป้องกันการติดเชื้อ HIV (26) และการผ่าตัดปลูกถ่ายตับในผู้ป่วยโรคตับแข็งระยะกลางและระยะท้าย (27) 2) การศึกษาปรากฏการณ์ของผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพสูงในประเทศไทย (high-cost users (HCUs) phenomenon in Thailand) โดยศึกษาจากฐานข้อมูลของผู้ถือสิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ซึ่งในผู้ใช้สิทธินี้มี HCUs เป็นสัดส่วนประมาณร้อยละ 5 ของประชากรทั้งหมดที่มีค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพคิดเป็นสัดส่วนประมาณ ร้อยละ 50 ของค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพทั้งหมด (3) ข้อมูลจากการศึกษาดังกล่าวเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนานโยบายต่าง ๆ เช่น การติดตามจำนวนและแนวโน้มของผู้ป่วย HCUs เพื่อวางแผนดูแลผู้ป่วยกลุ่มนี้ให้เหมาะสม รวมถึงการพัฒนามาตรการหรือการจัดการที่จะช่วยป้องกันการเกิดผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายสูงผ่านโครงการสร้างเสริมสุขภาพและป้องกันโรค (P&P) ในประชากรไทย ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการนำข้อมูลจากฐานข้อมูลระดับประเทศมาวิเคราะห์สามารถช่วยพัฒนานโยบายในการดูแลสุขภาพของคนไทยให้ดียิ่งขึ้นได้ โดยเฉพาะเพื่อเป็นหลักฐานสนับสนุนการขับเคลื่อนนโยบายสร้างเสริมและป้องกันโรคให้ประชากรภายใต้ทุกสิทธิการรักษาในประเทศไทย เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสุขภาพและเศรษฐกิจตาม Sustainable Development Goals (SDGs) ข้อ 3 Good Health and Well-being และข้อ 10 Reduce inequality ขององค์การสหประชาชาติ (United Nation (UN))

3.4 การศึกษาผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายสูงในต่างประเทศและประเทศไทย

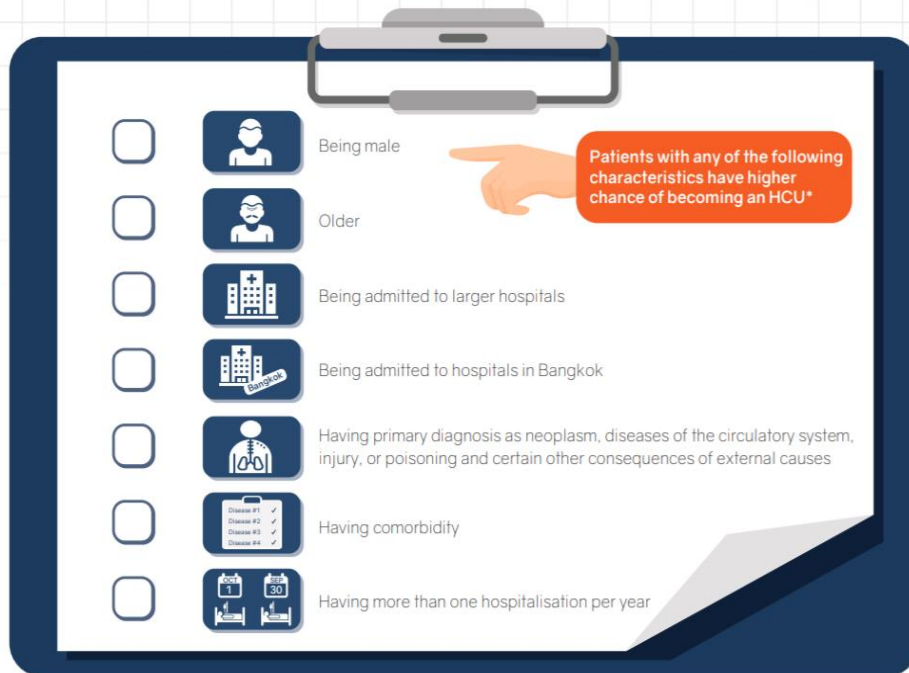
ที่ผ่านมาได้มีการศึกษาเกี่ยวกับผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายสูง (HCUs) ทั้งในต่างประเทศและประเทศไทย โดยมียุทธศาสตร์ศึกษาในสหรัฐอเมริกาที่ทำการทบทวนวรรณกรรมอย่างเป็นระบบจาก 64 การศึกษา ที่เกี่ยวข้องกับลักษณะของผู้ใช้บริการที่มีความต้องการสูงและมีค่าใช้จ่ายสูง (High-Need and High-Cost (HNHC)) (28) โดยพบว่า ผู้ป่วยที่มีความต้องการสูงและมีค่าใช้จ่ายสูงนั้นมีลักษณะเป็นผู้ที่มีปัญหาสุขภาพที่ซับซ้อน (มากกว่า

1 โรค) มีความเสี่ยงทางพฤติกรรมสุขภาพ เช่น มีการใช้สารเสพติด มีรายได้น้อยหรือมีความไม่มั่นคงทางอาหาร (food insecurity) ไม่มีที่อยู่อาศัยที่ปลอดภัย และยังพบว่า ผู้ที่มีสิทธิประกันสุขภาพแบบ Medicaid และ Medicare นั้นมักจะเป็นผู้ที่มาใช้บริการฉุกเฉินมากกว่าผู้ถือสิทธิประกันสุขภาพรูปแบบอื่น นอกจากนี้ผู้ป่วยที่มาใช้บริการซ้ำ หรือกลุ่ม rehospitalization มักเป็นกลุ่มผู้ป่วยที่มีหลายโรคร่วมและมีปัญหาในการใช้ยาและสุรา (drug and alcohol misuse) อย่างไรก็ตามพบว่า ลักษณะทำนาย (predictor) ของผู้ใช้บริการที่มีค่าใช้จ่ายสูงนั้นขึ้นกับรูปแบบการให้บริการสุขภาพรวมถึงประเภทและระดับของค่าใช้จ่ายสุขภาพ (type and level of expenditure) (29) นอกจากนี้ ยังมีการศึกษาที่รายงานว่า ผู้ป่วย HNHC ต้องการความเอาใจใส่จากผู้ให้บริการและบุคลากรทางการแพทย์มากกว่าผู้ป่วยประเภทอื่นเพื่อที่จะสร้างความมั่นคงให้กับตัวผู้ป่วยในทุก ๆ ด้าน เช่น สภาวะร่างกาย สภาวะทางอารมณ์ และสภาวะทางสังคม (30)

นอกจากนี้ การศึกษาในประเทศแคนาดา (31) เกี่ยวกับผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายสูง (HCU) พบว่า กลุ่มผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายสูง มีประมาณร้อยละ 0.5 ของประชากรวัยผู้ใหญ่ทั้งหมดในเขตรัฐ Alberta และสามารถแบ่งออกเป็นกลุ่มย่อย ได้แก่ ผู้ป่วยโรคหัวใจและหลอดเลือด (Cardiovascular diseases), ผู้ป่วยที่ต้องได้รับการฟื้นฟูหลังการผ่าตัด, ผู้ป่วยที่มีภาวะทางจิตรุนแรง, ผู้ป่วยโรคไตเรื้อรัง, ผู้ป่วยที่มีภาวะภูมิคุ้มกันบกพร่อง, ผู้ป่วยที่มีภาวะสมองเสื่อม, ผู้ป่วยที่มีโรคถุงลมโป่งพองและ/หรือปัญหาทางเดินหายใจ, ผู้ป่วยที่รับการรักษาโรคมะเร็ง และผู้ป่วยที่ใช้สารเสพติดหรือไม่มีที่อยู่อาศัยเป็นหลักแหล่ง ผลการศึกษานี้ทำให้เห็นว่าแม้ในประเทศพัฒนาแล้ว การบริหารจัดการค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพยังเป็นนโยบายที่จำเป็นต้องได้รับการพัฒนาเพื่อปรับปรุงการให้บริการด้านสุขภาพ และเน้นการส่งเสริมป้องกันเพื่อให้สามารถลดภาระค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพของประชาชนได้อย่างยั่งยืน

ในประเทศไทย มีการศึกษาเกี่ยวกับ HCU ในแผนกผู้ป่วยใน (IPD) ของโรงพยาบาลต่าง ๆ ที่มีสิทธิการรักษาพยาบาลภายใต้ระบบประกันสุขภาพแห่งชาติ (UCS) ในระยะเวลา 5 ปี ระหว่าง พ.ศ. 2557 – 2561 พบว่า ผู้ใช้บริการสุขภาพที่มีค่าใช้จ่ายสูงคิดเป็นร้อยละ 5 ของผู้ใช้บริการสุขภาพภายใต้สิทธิเดียวกันทั้งหมด ใช้ค่าใช้จ่ายเพื่อการรักษาพยาบาลไปถึงร้อยละ 50 ของงบประมาณด้านสุขภาพทั้งหมด อีกทั้ง ยังพบว่า HCU เข้ารับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลนานกว่าและมีจำนวนครั้งในการใช้บริการมากกว่าเมื่อเทียบกับกลุ่ม LCU และพบว่า อายุที่มากขึ้น เพศชาย การมีโรคร่วมหลายโรค และการได้รับการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาลเขตกรุงเทพมหานคร เป็นลักษณะทำนาย (predictor) ของการเป็น HCU (3) (ภาพที่ 3)

Potential Factors Increasing the Chance of Becoming an HCU

*This analysis was conducted using a multivariate logistic regression model to identify potential predictors of HCUs. All factors were found to be statistically significant ($p < 0.05$).

ภาพที่ 3 ปัจจัยที่มีผลต่อการเข้ารับบริการของผู้ป่วยในระบบประกันสุขภาพถ้วนหน้าที่เป็นกลุ่ม high-cost users (HCUs)

อย่างไรก็ดี จะเห็นได้ว่ายังมีการศึกษาเกี่ยวกับ HCUs ในประเทศไทยจำนวนไม่มาก อีกทั้งที่ผ่านมายังเป็นการวิเคราะห์ในกลุ่มประชากรภายใต้สิทธิประกันสุขภาพแห่งชาติ (UCS) เพียงระบบเดียว จึงยังมีความจำเป็นที่ต้องมีการศึกษาประชากรภายใต้กลุ่มสิทธิประกันสุขภาพอื่น กล่าวคือ สิทธิสวัสดิการข้าราชการ (CSMBS) และสิทธิประกันสังคม (SSS) ในประเทศไทยร่วมด้วย เพื่อให้สามารถพิจารณาความแตกต่าง รวมถึงความครอบคลุมในการทำนายแนวโน้มการใช้บริการทางสุขภาพของผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายสูงในประเทศไทย

4. วัตถุประสงค์ของโครงการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาลักษณะของกลุ่มผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายสูง (HCUs) และกลุ่มผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายต่ำ (LCUs) ภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ
- 2) เพื่อศึกษาแนวโน้มและรูปแบบของการจัดสรรทรัพยากรและค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ ซึ่งครอบคลุมการเปรียบเทียบการวินิจฉัยหลักระหว่างกลุ่มผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายสูง (HCUs) และกลุ่มผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายต่ำ (LCUs)
- 3) เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเป็นผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายสูง (HCUs)
- 4) เพื่อเปรียบเทียบลักษณะของผู้ป่วย รวมทั้งศึกษาแนวโน้มและรูปแบบของการจัดสรรทรัพยากร และค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพในกลุ่มผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายสูง (HCUs) และกลุ่มผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายต่ำ (LCUs)

ภายใต้สิทธิสวัสดิการการรักษาพยาบาลของข้าราชการ (CSMBS) สิทธิหลักประกันสังคม (SSS) และ สิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (UCS) (ในกรณีที่สามารถขอข้อมูลได้ครบทั้ง 3 กองทุน)

5. ระเบียบวิธีวิจัย

5.1 กรอบแนวคิดการวิจัย (conceptual framework)

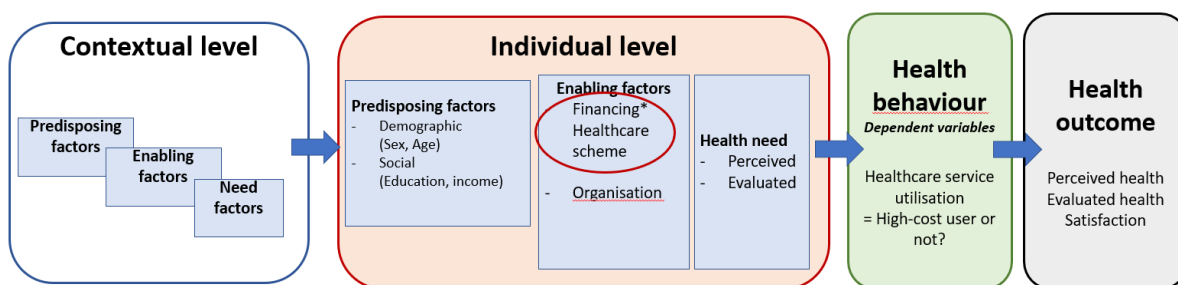
กรอบแนวคิดการวิจัยของการศึกษานี้ประยุกต์ใช้แบบจำลองพฤติกรรมการใช้บริการสุขภาพของแอนเดอร์เซน (Andersen behavioral model of health service use) (4) เพื่ออธิบายพฤติกรรมการใช้บริการด้านสุขภาพและวัดการเข้าถึงบริการด้านสุขภาพอย่างเสมอภาค (equitable access) รวมถึงเป็นข้อมูลในการวางแผนนโยบายเพื่อยกระดับการเข้าถึงบริการสุขภาพให้เกิดความเสมอภาค อีกทั้ง Andersen model ยังสามารถใช้ศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการสุขภาพ เนื่องจากแบบจำลองนี้พิจารณาทั้งคุณลักษณะของประชากรและสภาพแวดล้อม โดยในบริบทของการศึกษานี้ คณะผู้วิจัยจะศึกษาถึงการใช้บริการด้านสุขภาพในแต่ละระบบประกันสุขภาพ โดยผลลัพธ์ด้านสุขภาพ คือ ผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพสูง ซึ่งเป็นผลกระทบของความแตกต่างระหว่างระบบประกันสุขภาพ ได้แก่ ระบบสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการ (CSMBS) ระบบประกันสังคม (SSS) และระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (UCS)

ตัวแปรที่มีผลกระทบต่อพฤติกรรมการใช้บริการสุขภาพ สามารถแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ 1) ตัวแปรด้านปัจจัยนำ (predisposing factors) 2) ตัวแปรด้านปัจจัยสนับสนุน (enabling factors) และ 3) ตัวแปรด้านความต้องการด้านสุขภาพ (need factors) เนื่องจากคาดว่าทั้ง 3 กลุ่มมีผลต่อการใช้บริการสุขภาพ และหากเป็นไปได้คณะผู้วิจัยจะนำตัวแปรทั้ง 3 กลุ่ม เข้าสู่แบบจำลองเพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้บริการสุขภาพ

ในการศึกษานี้ มีนิยามและขอบเขตของตัวแปรต่าง ๆ คือ 1) **ตัวแปรด้านปัจจัยนำ (predisposing factors)** หมายถึง ปัจจัยพื้นฐานที่ก่อให้เกิดแรงจูงใจในการแสดงพฤติกรรมของบุคคล เช่น อายุ เพศ และสถานภาพสมรส ตัวแปรเหล่านี้เป็นตัวแปรที่ส่งผลต่อแนวโน้มความต้องการบริการสุขภาพของประชาชนและสัมพันธ์กับภาวะสุขภาพ รวมถึงอาจเป็นปัจจัยก่อโรค แต่ไม่ถือว่าเป็นสาเหตุของการใช้บริการสุขภาพ ตัวอย่างเช่น แนวโน้มการใช้บริการสุขภาพของกลุ่มคนที่อายุมากอาจมากกว่ากลุ่มคนอายุน้อย แต่อายุไม่ใช่สาเหตุของการใช้บริการสุขภาพ กลุ่มคนอายุมากอาจใช้บริการสุขภาพมากกว่าเนื่องจากสุขภาพไม่ดี หรือมีโรคร่วมมากกว่ากลุ่มที่อายุน้อยกว่า กล่าวคือ การใช้บริการสุขภาพไม่ได้เกิดจากการมีอายุมากโดยตรง 2) **ตัวแปรด้านปัจจัยสนับสนุน (enabling factors)** ในการศึกษานี้มีตัวอย่างเช่น สิทธิรักษาพยาบาล และถิ่นที่อยู่ (จังหวัด) ซึ่งเป็นปัจจัยด้านที่ตั้งและสิทธิรักษาพยาบาลที่แตกต่าง ความครอบคลุมในสวัสดิการที่ไม่เท่ากันอาจ

ส่งผลต่อการใช้บริการสุขภาพได้ และ 3) ตัวแปรด้านความต้องการด้านสุขภาพ (need factors) เช่น การมีโรคร่วมของผู้ใช้บริการสุขภาพ

นอกจากนี้ Andersen model ยังสามารถรวบรวมปัจจัยที่สำคัญอื่น ๆ ได้ เช่น ปัจจัยด้านสังคมที่กำหนดสถานะทางสังคมของบุคคลหนึ่ง ๆ ในชุมชน (เช่น ขนาดครอบครัว ศาสนา ระดับการศึกษา และสถานะการจ้างงาน) รวมถึงคุณลักษณะอื่น ๆ ของประชากร (เช่น ปัจจัยด้านพันธุกรรม ความเชื่อด้านสุขภาพ และความเห็นเกี่ยวกับความต้องการด้านสุขภาพ) อย่างไรก็ตาม การศึกษานี้อยู่ภายใต้ขอบเขตของข้อมูลที่มีอยู่แล้วในฐานข้อมูล เมื่อคณะผู้วิจัยได้ทบทวนข้อมูลจากฐานข้อมูลทั้งหมดแล้ว คณะผู้วิจัยจะพิจารณาความเหมาะสมและความเป็นไปได้ในการนำตัวแปรต่าง ๆ เข้าสู่การวิเคราะห์ โดยอ้างอิงจากคุณภาพและการมีอยู่ของข้อมูลในฐานข้อมูลทั้ง 3 ระบบประกันสุขภาพ โดยสรุป Andersen model (ภาพที่ 4) จะถูกใช้เพื่อช่วยอธิบายพฤติกรรมการใช้บริการด้านสุขภาพของ HCUs และ LCUs ภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า

ภาพที่ 4 กรอบแนวคิดการศึกษาประยุกต์จาก Andersen behavioural model (4)

5.2 รูปแบบการวิจัย (research design)

การศึกษานี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมีย้อนหลัง (retrospective secondary data analysis) โดยใช้ฐานข้อมูลที่ไม่ระบุตัวตนของเจ้าของข้อมูลภายใต้สิทธิสิทธิสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการ (CSMBS) สิทธิประกันสังคม (SSS) และระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (UCS) ตั้งแต่ ปีพ.ศ. 2559 – 2566 คณะผู้วิจัยจะไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลส่วนบุคคล เช่น ชื่อ ที่อยู่ หรือเบอร์โทรศัพท์ ฉะนั้นผู้ป่วยจึงไม่มีส่วนเกี่ยวข้องโดยตรงหรือมีความเสี่ยงที่เกิดขึ้นจากการศึกษานี้ ดังนั้น การศึกษานี้จึงไม่จำเป็นต้องมีการขอความยินยอมจากผู้ป่วยในฐานะเจ้าของข้อมูล ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยจะดำเนินการขอยกเว้นการพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคนภายใต้หน่วยงานพัฒนาทรัพยากรการวิจัยในมนุษย์ เพื่อให้การดำเนินงานวิจัยเป็นไปตามหลักจริยธรรม และคณะผู้วิจัยจะทำการวิเคราะห์การศึกษาแยกตามสิทธิหลักประกันสุขภาพของรัฐในแต่ละสิทธิ และทำการเปรียบเทียบลักษณะของการจัดสรรทรัพยากรระหว่างทั้ง 3 กองทุนในกรณีที่มีข้อมูลเอื้ออำนวย

5.3 ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง (population and sample size)

ประชากรที่ทำการศึกษาประกอบด้วย ผู้ป่วยที่รักษาตัวในโรงพยาบาลทุกช่วงอายุ (กล่าวคือ นอนโรงพยาบาลเพื่อรับการรักษาน้อยกว่า 6 ชั่วโมง) ภายใต้สิทธิสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการ สิทธิประกันสังคม และสิทธิระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ และออกจากโรงพยาบาลระหว่างวันที่ 1 มกราคม พ.ศ. 2559 ถึง 31 ธันวาคม พ.ศ. 2566 ในประเทศไทย การศึกษาครอบคลุมข้อมูลของประชาชนไทยที่มีบัตรประจำตัวประชาชนซึ่งเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลอย่างน้อยหนึ่งครั้งในช่วงระยะเวลาการศึกษา ทั้งนี้ ผู้บริหารจัดการฐานข้อมูลจะปกปิดเลขประจำตัวประชาชนและข้อมูลใด ๆ ที่จะสามารถระบุถึงตัวตนของเจ้าของข้อมูลได้ ก่อนส่งชุดข้อมูลให้กับคณะผู้วิจัย และจะมีการสร้างกลุ่มตัวอย่าง (study population) แยกต่างหากสำหรับแต่ละสิทธิประกันสุขภาพของรัฐ

ประชากรที่ทำการศึกษาในแต่ละสิทธิหลักประกันสุขภาพจะถูกจำแนกเป็น ผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายสูง (HCUs) และผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายต่ำ (LCUs) ผู้ป่วย HCUs และ LCUs นิยามโดยเปอร์เซ็นต์ไทล์ (percentile) ของค่าใช้จ่ายในการนอนโรงพยาบาลเกิดขึ้น HCUs คือ บุคคลที่มีค่าใช้จ่ายโดยประมาณสูงกว่าร้อยละ 95 ของผู้ใช้ทั้งหมด (ผู้ป่วยร้อยละ 5 ที่มีค่าใช้จ่ายสูงสุด) LCUs คือ ผู้ป่วยในกลุ่มที่มีค่าใช้จ่ายต่ำที่สุด (ผู้ป่วยร้อยละ 50 ที่มีค่าใช้จ่ายต่ำที่สุด) ในการศึกษาเกี่ยวกับ HCUs จะถือว่าชุดข้อมูลเป็นข้อมูลภาคตัดขวาง (cross-sectional data) โดยจะมีการวิเคราะห์แยกรายปีตามวันที่ออกจากโรงพยาบาล โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยที่คณะผู้วิจัยเคยใช้ในงานวิจัยก่อนหน้านี้ ตัวอย่างเช่น หากผู้ป่วยเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลในปีงบประมาณหนึ่งแต่ออกจากโรงพยาบาลในปีงบประมาณถัดไป จะมีการนับค่าใช้จ่ายของผู้ป่วยรวมไว้ตั้งแต่ปีงบประมาณที่รับเข้าจนถึงวันที่ออกจากโรงพยาบาล (discharge date)

การศึกษานี้ติดตามทุกการนอนโรงพยาบาลในแต่ละปี (1 มกราคม ถึง 31 ธันวาคม) หนึ่ง เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการศึกษา ขั้นแรก คณะผู้วิจัยจะศึกษาความหนาแน่นของค่าใช้จ่ายแผนกผู้ป่วยในเพื่อสำรวจปรากฏการณ์ HCUs ในประเทศไทย จะมีการคำนวณค่าใช้จ่ายทั้งหมดที่เกี่ยวข้องกับทุกการมาโรงพยาบาลภายในแต่ละปีงบประมาณสำหรับผู้ป่วยแต่ละราย เช่น ค่าใช้จ่ายที่เบิกจ่ายโดยประมาณ และแบ่งผู้ป่วยเป็น 3 กลุ่มตามเปอร์เซ็นต์ไทล์ของค่าใช้จ่าย: (1) สูงกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 95 หรือกลุ่ม high-cost users (HCUs) (2) ระหว่างเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 50 และเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 95 หรือกลุ่ม average-cost users (ACUs) และ (3) ต่ำกว่าเปอร์เซ็นต์ไทล์ที่ 50 หรือกลุ่ม low-cost users (LCUs) ทั้งนี้ ผู้ป่วยอาจนอนโรงพยาบาลมากกว่าหนึ่งครั้ง คณะผู้วิจัยจึงจะรวมจำนวนการนอนโรงพยาบาลทั้งหมดต่อผู้ป่วยในแต่ละปีเพื่อคำนวณค่าใช้จ่ายการนอนโรงพยาบาลต่อปีต่อผู้ป่วยหนึ่งราย

5.4 วิธีการเก็บข้อมูล (data collection)

ข้อมูลทั้งหมดจะมีการปกปิดชื่อและลบข้อมูลที่สามารถระบุตัวตนก่อนที่จะส่งให้คณะผู้วิจัย ข้อมูลที่เข้ารหัสตัวตนแล้วจะผ่านการตรวจสอบและข้อมูลรายการที่ซ้ำกันหรือไม่สมบูรณ์จะถูกตัดออกจากการวิเคราะห์ ทั้งนี้ เพื่อให้แน่ใจว่าข้อมูลถูกต้องและสอดคล้องกัน จะมีการตรวจสอบข้อมูลเชิงประชากรศาสตร์ที่ขัดแย้งเกี่ยวกับวันเกิด เพศ และวันที่รับเข้านอนและออกจากโรงพยาบาลและปรับให้ถูกต้อง คณะผู้วิจัยจะใช้แหล่งข้อมูลภายใต้สิทธิสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการ สิทธิประกันสังคม และสิทธิระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ คณะผู้วิจัยมีประสบการณ์ในการขอข้อมูลจากองค์กรเหล่านี้โดยจะใช้ร่างจดหมายและรูปแบบตามที่แสดงในภาคผนวก ก

ตัวแปรที่ต้องพิจารณาในการวิเคราะห์มีตัวอย่าง เช่น เพศ อายุ การวินิจฉัยหลัก (primary diagnosis) (ใช้รหัส ICD-10) วันที่รับเข้านอนและออกจากโรงพยาบาล สถานะขณะออกจากโรงพยาบาล (เช่น หายดี และเสียชีวิต) ประเภทของโรงพยาบาล (เช่น คลินิก โรงพยาบาลชุมชน และโรงพยาบาลทั่วไป) เขตสุขภาพ (1 ถึง 13) และค่าใช้จ่ายที่เบิกจ่าย (ซึ่งหมายถึงจำนวนเงินที่คาดว่าจะกรมบัญชีกลาง สำนักงานประกันสังคม หรือสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติจะจ่ายและที่รายงานในฐานข้อมูลการนอนโรงพยาบาล) คณะผู้วิจัยจะทำงานร่วมกับกรมบัญชีกลาง (บก.) สำนักงานประกันสังคม (สปส.) และสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับตัวแปรข้อมูลเมื่อเริ่มโครงการ ทั้งนี้สามารถดูตัวอย่างพจนานุกรมข้อมูลจากสิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (ภายใต้สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ) จากผลงานที่ผ่านมาได้ในภาคผนวก ข

5.5 การวิเคราะห์ข้อมูล (data analysis)

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาลักษณะของกลุ่มผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายสูง (HCUs) และกลุ่มผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายต่ำ (LCUs) ภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ

การศึกษานี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (descriptive analysis) เพื่อศึกษาลักษณะของกลุ่มผู้ป่วย HCUs และ LCUs รวมทั้งดูการกระจายตัวตามกลุ่มอายุ เพศ เขตสุขภาพ ประเภทของโรงพยาบาล และเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของของกลุ่มผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายสูง (HCUs) และกลุ่มผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายต่ำ (LCUs) ภายใต้สิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (UCS) และสิทธิการรักษายาบาลของข้าราชการ (CSMBS) สิทธิหลักประกันสังคม (SSS) ในกรณีที่ข้อมูลเอื้ออำนวย โดยจะนำเสนอผลจากการวิเคราะห์ด้วยค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่ากลาง และ interquartile range (IQR) เป็นต้น

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาแนวโน้มและรูปแบบของการจัดสรรทรัพยากรและค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ ซึ่งครอบคลุมการเปรียบเทียบการวินิจฉัยหลักระหว่างกลุ่มผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายสูง (HCUs) และกลุ่มผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายต่ำ (LCUs)

การศึกษานี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (descriptive analysis) เพื่อศึกษาแนวโน้มและรูปแบบของการใช้บริการสาธารณสุขและค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพตามเวลา และแสดงผลการเปรียบเทียบความแตกต่างของจำนวนครั้งของการใช้บริการ ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ และผลการวินิจฉัยหลัก 5 อันดับแรกตามช่วงเวลาระหว่างกลุ่มผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายสูง (HCUs) และกลุ่มผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายต่ำ (LCUs) โดยใช้โปรแกรม เช่น Power BI ในการแสดงผล รวมทั้งนำเสนอผลจากการวิเคราะห์ด้วยค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่ากลาง และ interquartile range (IQR) เป็นต้น

วัตถุประสงค์ที่ 3 เพื่อศึกษาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเป็นผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายสูง (HCUs)

การศึกษานี้เป็นการวิเคราะห์ด้วยสถิติถดถอยโลจิสติก (logistic regression) สำหรับการเปรียบเทียบผลลัพธ์แบบ 2 กลุ่ม (HCUs vs LCUs) หรือการวิเคราะห์ด้วยสถิติถดถอยโลจิสติกแบบพหุตัวแปร (multinomial logistic regression) สำหรับการเปรียบเทียบผลลัพธ์แบบ 3 กลุ่ม (HCUs vs ACUs vs LCUs) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการเป็นผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายสูง (HCUs) โดยที่ตัวแปรตาม (dependent variable) คือ สถานะของผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายสูง (HCUs) ที่มีค่าเท่ากับ (ใช่/ไม่ใช่) และตัวแปรต้นหรือตัวแปรทำนาย (explanatory variables) เช่น เพศ กลุ่มอายุ เขตสุขภาพ ประเภทของโรงพยาบาล ผลการวินิจฉัยหลัก 5 อันดับแรก ดัชนีโรคร่วมชาร์ลสัน (Charlson Comorbidity Index (CCI)) (32) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญกำหนดไว้ที่ $p\text{-value} < 0.05$ และการวิเคราะห์จะดำเนินการโดยใช้โปรแกรม STATA (17, StataCorp LLC, College Station, TX)

สมการที่ใช้วิเคราะห์หรือทำนายแสดงให้อยู่ในรูปสมการถดถอยเชิงเส้น ดังนี้

$$\text{Log}[\text{odd}] = \beta_0 + \sum_{j=1} \beta_j (X)_{ij} + \varepsilon_i$$

โดยจากสมการข้างต้น

Log[odd] คือ ตัวแปรตาม ในการศึกษาได้แก่ สถานะของผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายสูง (HCUs)

โดย odds แทน อัตราส่วนระหว่างโอกาสที่จะเป็นและไม่เป็นผู้ป่วย HCUs

β_0 คือ ค่าคงที่ (constant term) เมื่อไม่มีอิทธิพลจากตัวแปรทำนายใด

β_j คือ ค่าสัมประสิทธิ์การถดถอยของตัวแปรทำนายแต่ละตัวแปรทำนาย

X คือ ตัวแปรทำนาย ได้แก่ เพศ กลุ่มอายุ เขตสุขภาพ ประเภทของโรงพยาบาล
 ผลการวินิจฉัยหลัก 5 อันดับแรก และดัชนีโรคร่วมชาร์ลสัน (CCI)
 ε_i คือ ลอการิทึมธรรมชาติ (error term)

วัตถุประสงค์ที่ 4 เพื่อเปรียบเทียบลักษณะของผู้ป่วย รวมทั้งศึกษาแนวโน้มและรูปแบบของการจัดสรรทรัพยากร และค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพในกลุ่มผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายสูง (HCUs) และกลุ่มผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายต่ำ (LCUs) ภายใต้สิทธิสวัสดิการรักษายาของข้าราชการ (CSMBS) สิทธิหลักประกันสังคม (SSS) และสิทธิหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (UCS) (ในกรณีที่สามารถขอข้อมูลได้ครบทั้ง 3 กองทุน)

การศึกษานี้เป็นการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงพรรณนา (descriptive analysis) เพื่อเปรียบเทียบลักษณะของผู้ป่วย รวมทั้งความแตกต่างของจำนวนครั้งของการใช้บริการ ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ และผลการวินิจฉัยหลัก 5 อันดับแรกอันดับแรกตามช่วงเวลา ระหว่าง 3 กองทุน (CSMBS, SSS และ UCS) และระหว่างกลุ่ม HCUs และ LCUs และนำเสนอผลด้วยค่าความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่ากลาง และ interquartile range (IQR) เป็นต้น

6. แผนการดำเนินงานตลอดโครงการและผลที่คาดว่าจะได้รับ

กิจกรรม/ขั้นตอนการดำเนินงาน	เป้าหมาย	ปีที่ 1														
		เดือน														
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12			
ประชุมเพื่อเริ่มดำเนินงาน (project initiation meeting)	เพื่อกำหนดแผนงานและจัดสรรภาระงานให้ชัดเจน															
ประชุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ครั้งที่ 1 เพื่อให้ข้อเสนอแนะต่อขอบเขตการศึกษา	เพื่อรับฟังข้อคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้องซึ่งจะทำให้ผลงานได้รับการยอมรับและครอบคลุมประเด็นที่สำคัญ															
แก้ไขโครงร่างการวิจัยตามข้อเสนอแนะฯ	เพื่อปรับปรุงโครงร่างการวิจัยให้เหมาะสม															

กิจกรรม/ขั้นตอนการดำเนินงาน	เป้าหมาย	ปีที่ 1											
		เดือน											
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
ขอพิจารณาจริยธรรมการวิจัยในคน	เพื่อให้การดำเนินงานเป็นไปตามหลักจริยธรรมการวิจัยในคน												
ติดต่อและประสานงานกับผู้รับผิดชอบฐานข้อมูลเพื่อเตรียมการดำเนินงาน	เพื่อเตรียมการด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะเวลา สถานที่ อุปกรณ์ ฐานข้อมูล และผู้ดำเนินงาน												
คัดเลือกตัวแปรในฐานข้อมูลและดึงข้อมูล	เพื่อให้ได้ข้อมูลสำหรับการวิเคราะห์ตามแผนการที่กำหนด												
ทำความสะอาดและจัดการข้อมูล	เพื่อให้ข้อมูลมีความถูกต้องและเหมาะสมต่อการวิเคราะห์ ทำให้ผลการวิเคราะห์เที่ยงตรง												
วิเคราะห์ข้อมูล: วัตถุประสงค์ที่ 1-4	เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ทั้ง 4 ข้อ												
ประชุมผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย ครั้งที่ 2 เพื่อให้ข้อเสนอแนะต่อผลการศึกษาเบื้องต้น (preliminary findings discussion)	เพื่อรับฟังข้อคิดเห็นของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เกี่ยวข้อง ทำให้ผลการศึกษาดำเนินการตรวจสอบและสามารถปรับปรุงผลงานให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้น รวมถึงได้รับการยอมรับ												
จัดทำสื่อรูปแบบต่าง ๆ เช่น เอกสารเชิงนโยบาย และร่างบทความวิจัย	- เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยสู่สาธารณะในรูปแบบที่เข้าใจได้ง่ายและเน้นสื่อสารเฉพาะสาระสำคัญ												

กิจกรรม/ขั้นตอนการดำเนินงาน	เป้าหมาย	ปีที่ 1												
		เดือน												
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	
	- เพื่อเผยแพร่ผลงานวิจัยในรูปแบบบทความวารสารนานาชาติ													

7. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

7.1 ด้านนโยบาย

ข้อค้นพบจากการศึกษานี้เป็นประโยชน์ในการช่วยให้กระทรวงสาธารณสุข และหน่วยงานผู้บริหารกองทุนสุขภาพทั้ง 3 กองทุน กล่าวคือ กรมบัญชีกลาง (บก.) สำนักงานหลักประกันสังคม (สปส.) และสำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ (สปสช.) เข้าใจถึงลักษณะ แนวโน้ม ตลอดจนลักษณะทำนายกลุ่มผู้ป่วยที่มีค่าใช้จ่ายสูงในระบบบริการสุขภาพภายใต้สิทธิการให้บริการของตนเอง การทราบแนวโน้มและลักษณะทำนายของผู้ป่วยค่าใช้จ่ายสูง (HCU) สามารถช่วยสนับสนุนผู้กำหนดนโยบายและผู้บริหารกองทุนในการพัฒนานโยบายเพื่อการบริหารจัดการการคลังสุขภาพ กล่าวคือ ค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพอันถือเป็นส่วนหนึ่งของงบประมาณแผ่นดิน และเพื่อเป็นการยกระดับประสิทธิภาพระบบให้บริการทางสาธารณสุขของประเทศให้มีความมั่นใจได้ว่าประชาชนทุกคนจะสามารถเข้าถึงบริการทางสุขภาพที่จำเป็นได้อย่างทั่วถึงละทันทั่วถึง พร้อมรับกับการระบาดของโรคอุบัติใหม่ที่จะส่งผลกระทบต่อทั้งประชากรและระบบเศรษฐกิจในอนาคต

7.2 ด้านวิชาการ

คณะผู้วิจัยหวังว่าโครงการนี้จะสนับสนุนให้เกิดการพัฒนาศักยภาพของนักวิจัยรุ่นใหม่ในด้านการวิเคราะห์ข้อมูลขนาดใหญ่ (big data) และการใช้ฐานข้อมูลทางสุขภาพของสิทธิหลักประกันสุขภาพทั้ง 3 กองทุนที่มีอยู่ในปัจจุบัน ทั้งนี้ คณะผู้วิจัยวางแผนที่จะเผยแพร่ความรู้ผ่านสื่อในรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่

- (1) ร่างบทความวิจัย (manuscript)
- (2) เอกสารเชิงนโยบาย (policy brief)
- (3) การนำเสนอผลงานในงานประชุมเชิงวิชาการ

8. ประวัติของผู้วิจัย

ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงานที่สังกัด พร้อมที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์	อีเมล
หัวหน้าโครงการ			
รศ.ดร.วรรณฤดี อิศรานุกุลชัย	หัวหน้าโครงการ/ นักวิจัยอาวุโส	โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ ชั้น 6 อาคาร 6 กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ถ.ติวานนท์ อ.เมือง จ.นนทบุรี 11000 โทร 02-590-4549, 02-590-4374	wanrudee.i@hitap.net
นางสาวภิชากรีย์ กรุณายาวงศ์	นักวิจัย	โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ ชั้น 6 อาคาร 6 กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ถ.ติวานนท์ อ.เมือง จ.นนทบุรี 11000 โทร 02-590-4549, 02-590-4374	picharee.k@hitap.net
ผู้วิจัยร่วม			
ผศ.ดร.ทพญ.ปิยดา แก้วเขียว	อาจารย์	คณะทันตแพทยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล 6 ถนนโยธี แขวงทุ่งพญาไท เขตราชเทวี กรุงเทพฯ 10400 โทร 02-200-7888	piyada.gaw@mahidol.edu
นายธนาบุตร เศรษฐโสภณ	ผู้ช่วยนักวิจัย	โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ ชั้น 6 อาคาร 6 กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ถ.ติวานนท์ อ.เมือง จ.นนทบุรี 11000 โทร 02-590-4549, 02-590-4374	Thanayut.s@hitap.net

ชื่อ-นามสกุล	ตำแหน่ง	หน่วยงานที่สังกัด พร้อมที่อยู่ เบอร์โทรศัพท์	อีเมล
ที่ปรึกษาโครงการวิจัย			
ดร.นพ.ยศ ตีระวัฒนานนท์	เลขาธิการมูลนิธิ และ นักวิจัยอาวุโส	โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ ชั้น 6 อาคาร 6 กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข ถ.ติวานนท์ อ.เมือง จ.นนทบุรี 11000 โทร 02-590-4549, 02-590-4374	yot.t@hitap.net

9. เอกสารอ้างอิง

1. WHO Coronavirus (COVID-19) dashboard Geneva: World Health Organization 2020 [Available from: <https://covid19.who.int/?mapFilter=deaths>.
2. ผลภาค อ, อีสสระชัยศ ศ, กุศลรัตน์นาม ๒, ราญรอน ป. การเงินการคลังสุขภาพเพื่อตอบสนองต่อการระบาดของโควิด-19 ในประเทศไทย: โครงการประเมินเทคโนโลยีและนโยบายด้านสุขภาพ; 2023 [Available from: https://www.hitap.net/wp-content/uploads/2023/03/PB-149_HealthFinancing.pdf.
3. Rattanavipapong W, Wang Y, Butchon R, Kittiratchakool N, Thammatacharee J, Teerawattananon Y, et al. Retrospective secondary data analysis to identify high-cost users in inpatient department of hospitals in Thailand, a middle-income country with universal healthcare coverage. *BMJ Open*. 2021;11(7):e047330.
4. Andersen RM. National health surveys and the behavioral model of health services use. *Med Care*. 2008;46(7):647-53.
5. Meulman I, Uiters E, Polder J, Stadhouders N. Why does healthcare utilisation differ between socioeconomic groups in OECD countries with universal healthcare coverage? A protocol for a systematic review. *BMJ Open*. 2021;11(11):e054806.
6. Yang Y, Nicholas S, Li S, Huang Z, Chen X, Ma Y, et al. Health care utilization for patients with stroke: a 3-year cross-sectional study of China's two urban health insurance schemes across four cities. *BMC Public Health*. 2021;21(1):531.
7. Yan X, Liu Y, Cai M, Liu Q, Xie X, Rao K. Trends in disparities in healthcare utilisation between and within health insurances in China between 2008 and 2018: a repeated cross-sectional study. *Int J Equity Health*. 2022;21(1):30.
8. Kim AY, Seo MS, Kang HY. Health disparity and healthcare utilization inequity among older adults living in poverty in South Korea: a cross-sectional study. *BMC Geriatr*. 2022;22(1):999.
9. Tangcharoensathien V, Witthayapipopsakul W, Panichkriangkrai W, Patcharanarumol W, Mills A. Health systems development in Thailand: a solid platform for successful implementation of universal health coverage. *The Lancet*. 2018;391(10126):1205-23.
10. Tangcharoensathien V, Patcharanarumol W, Kulthanmanusorn A, Saengruang N, Kosiyaporn H. The Political Economy of UHC Reform in Thailand: Lessons for Low- and Middle-Income Countries. *Health Syst Reform*. 2019;5(3):195-208.

11. จำนวนประชากรจำแนกตามสิทธิรักษาพยาบาล [Internet]. National Health Security Office (NHSO). 2023 [cited March 2023]. Available from: https://ucinfo.nhso.go.th/ucinfo/registration_pop.
12. Limwattananon C, Thammatacharee N, Waleekhachonloet O, Thamwanna P, Limwattananon S, Srithamrongsawat S. ค่าใช้จ่ายของสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการกับการใช้ยานอกบัญชียาหลักแห่งชาติ. วารสารวิจัยระบบสาธารณสุข. 2011;5(2):11.
13. Kobwanthanakun S. ค่าใช้จ่ายด้านยาในระบบประกันสุขภาพของวิทยาลัยแพทยศาสตร์กรุงเทพมหานครและวชิรพยาบาล. Vajira Medical Journal. 2010;54(1):12.
14. ปรับปรุง/เพิ่มเติม/ยกเลิก บัญชีรายการยารักษาโรคมะเร็ง และยามิโซยารักษาโรคมะเร็งที่มีค่าใช้จ่ายสูง นอก DRG สิทธิสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการ [Internet]. สำนักสารสนเทศบริการสุขภาพ 2022 [cited March 2023]. Available from: <https://www.chi.or.th/csmbms/News/CSDrugList123-110465.html>.
15. Suksamai K, Dhebpanya P, Sangrugsa N. Disparity of 3 Health Insurance Schemes. Journal of Graduate MCU Khonkaen campus. 2019;6(2):16.
16. สำนักพัฒนากลุ่มโรคร่วมไทย. Thai DRG version 6.2. In: ส่วนงานมาตรฐานและการบริการสารสนเทศระบบบริการสาธารณสุข, editor.: สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข; 2018.
17. อารมย์สว่าง อ. สิทธิการรักษายาบาลและการเบิกในระบบDRG. In: แผนกสิทธิการรักษา, editor. กรุงเทพมหานคร: กรมแพทย์ทหารเรือ; 2020.
18. กรมบัญชีกลาง. คู่มือสวัสดิการรักษายาบาลข้าราชการ. In: กรมบัญชีกลาง, editor. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงการคลัง; 2012.
19. เขียวเจริญ อ, ชิงสนธิพร ช, เขยประเสริฐ ส, พรรณารุณทภัย ศ. คำนวณน้ำหนักสัมพัทธ์สำหรับกลุ่มวินิจฉัยโรคร่วม ประเทศไทย ฉบับ 6.2. Journal of Health Science. 2019;28(3):15.
20. สุดแดน ด. การบริหารกองทุนหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ปีงบประมาณ 2566. In: กองเศรษฐกิจสุขภาพและหลักประกันสุขภาพ, editor. นนทบุรี: กระทรวงสาธารณสุข; 2022.
21. สำนักงานประกันสังคม. ประกาศคณะกรรมการการแพทย์ตามพระราชบัญญัติประกันสังคม. สำนักงานประกันสังคม; 2020.
22. จาดสอน ม. Actuarial valuation of Thai civil servant medical benefit scheme (CSMBS) in the next 30 years: National Institute of Development Administration; 2018.
23. Pokpermddee P, K. P. Comparative management and benefit packages between social security scheme and universal coverage scheme in 2020. Journal of Health Systems Research. 2020;14(1):17.

24. ชาญวีรกุล อ. ประกาศคณะกรรมการหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ เรื่อง ประเภทและขอบเขตของ บริการสาธารณสุข. 2022. p. 46.
25. สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. การขอรับค่าใช้จ่ายเพื่อบริการสาธารณสุข สิทธิหลักประกัน สุขภาพแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2566. In: สายงานบริหารกองทุน, editor. นนทบุรี: สำนักงานหลักประกัน สุขภาพแห่งชาติ; 2023.
26. Health Intervention and Technology Assessment Program (HITAP). Economic evaluation of HIV Pre-Exposure Prophylaxis.
27. Prakongsai P, Pachanee K, Wongphan T, Mahawithitwong P, Kositamongkol P, Janrungsee S, et al. การประเมินความคุ้มค่าการผ่าตัดปลูกถ่ายตับในผู้ป่วยโรคตับแข็งระยะกลางและระยะ ท้าย ภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า. 2020.
28. Berkman ND, Chang E, Seibert J, Ali R. Characteristics of High-Need, High-Cost Patients : A "Best-Fit" Framework Synthesis. *Ann Intern Med.* 2022;175(12):1728-41.
29. Savitz LA, Williams KR, Swayze D. Identifying High-Need, High-Cost Patients: A Real-World Perspective. *Ann Intern Med.* 2022;175(12):1767-8.
30. Chang E, Ali R, Berkman ND. Unpacking complex interventions that manage care for high-need, high-cost patients: a realist review. *BMJ Open.* 2022;12(6):e058539.
31. Wick J, Campbell DJT, McAlister FA, Manns BJ, Tonelli M, Beall RF, et al. Identifying subgroups of adult high-cost health care users: a retrospective analysis. *CMAJ Open.* 2022;10(2):E390-E9.
32. Charlson ME, Pompei P, Ales KL, MacKenzie CR. A new method of classifying prognostic comorbidity in longitudinal studies: development and validation. *Journal of chronic diseases.* 1987;40(5):373-83.